

การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง
— ปุณฺณโก ปุณฺณโก —

การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง

หลักปฏิบัติโดยถูกต้องกับสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

พระธรรมโกศาจารย์ : หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ

เพื่อการเป็นอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้อง
เพื่อการมีนิพพานในชีวิตประจำวัน

.....

.....

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญกรรมทาน คือ การให้ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้เชื่อได้ว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร:(๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๕๔๐, ๔๔๑๑๕๑๗, ๔๔๑๑๖๐๔
การให้ธรรมะและการให้ทั้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน

คำนำ

การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง หมายถึง การกระทำที่让生活
นี้รอดอยู่ได้ ในลักษณะที่น่าพอใจ ให้ได้มากที่สุดตามที่ตน
ต้องการ แม้ว่าจะชีวิตจะมีความเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะ
อย่างไรก็ตาม ทุกชีวิตพึงดำรงชีวิตให้ถูกต้องและกลมกลืนกัน
กับหลักธรรมชาติพื้นฐาน คือความเป็นอยู่โดยไม่ยึดมั่นถือมั่น

พระธรรมเทศนา "การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง" ของพระเดช
พระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ เล่มนี้
ท่านได้กล่าวถึงความหมายของสิ่งที่เรียกว่าชีวิต วิธีการดำรง
ชีวิตที่มีหลักพื้นฐานที่ถูกต้อง และการปฏิบัติตนเพื่อความ
เป็นอยู่ชนิดที่ปราศจากความยึดมั่นถือมั่น ตามแนวทางแห่ง
พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดา

ธรรมสภา เล็งเห็นว่าพระธรรมเทศนาเรื่องนี้มีคุณค่า
และจักเกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่พุทธศาสนิกชน จึงได้จัดพิมพ์
เผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยหวังให้ผู้สนใจใคร่ศึกษา
ได้นำไปเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
ให้เป็นไปอย่างสงบเย็นและเป็นสุขทุกทิวาราตรีกาล

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

- สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
ความสงบระงับไปแห่งสังขารเหล่านั้น เป็นสุข

สารบัญ

ความหมายของสิ่งที่เรียกว่าชีวิต.....	๘
ชีวิตควรมีอยู่โดยไม่ยึดเอาความทุกข์มาเป็นของตน....	๑๑
ทุกชีวิตต้องไม่ยึดมั่นถือมั่น.....	๑๔
การดำรงชีวิตชนิดมีหลักพื้นฐานถูกต้อง.....	๑๗
เป็นอยู่โดยอริยมรรคมีองค์ ๘.....	๑๙
เป็นอยู่โดยศีล สมาธิ ปัญญา.....	๒๓
เป็นอยู่โดยถูกต้องตามหลักสมณะวิปัสสนา.....	๒๙
ปฏิบัติอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐.....	๓๑
ปฏิบัติโดยถูกต้องกับสิ่งทั้งปวง ยึดเป็นตัวตนไม่ได้.....	๓๓
เป็นอยู่โดยไม่ต้องรัก โกรธ เกลียด กลัว ฯลฯ.....	๓๖
ปฏิบัติอยู่โดยหลักเพิกถอนกรรมเก่า.....	๓๙
ปฏิบัติในลักษณะเพิกถอนอำนาจของผีสังเวทดา.....	๔๐
ปฏิบัติชนิดที่ขับไล่ไสขอชาตาราคี.....	๔๑
หลักสำคัญต้องดำเนินชีวิตตามกฎอัทพ์ปัจจัยตา.....	๔๒
ปฏิบัติให้เกิดผลเป็นอยู่ดี ไม่มีทุกข์ในสามภุมิ.....	๔๓
ในชีวิตประจำวันต้องได้ชิมรสนิพพาน.....	๔๔

การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง

หลักปฏิบัติโดยถูกต้องกับสิ่งทั้งหลายทั้งปวง

พระธรรมโกศาจารย์ : หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ

ท่านผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสารพัญญาในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวเรื่อง ธรรมชาติพื้นฐาน ต่อไปเป็นครั้งที่ ๓

ในครั้งที่ ๑ ได้พูดถึงธรรมชาติพื้นฐาน คือการเป็นไปของธรรมชาติ ตามธรรมชาติ มีอยู่ตามธรรมชาติอย่างไร ในครั้งที่ ๒ ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติพื้นฐาน คือความทุกข์ ในเมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติพื้นฐาน ในครั้งนี้จะกล่าวถึง การดำรงชีวิตที่ถูกต้องตามธรรมชาติพื้นฐาน

ท่านทั้งหลายจะต้องติดต่อข้อความเหล่านี้กันให้ดี ๆ ว่า มันมีธรรมชาติพื้นฐานอยู่อย่างนั้นๆ อย่างตายตัว เมื่อไม่ทำ

ให้ถูกต้อง ก็เกิดความทุกข์ขึ้นมา เราจึงต้องมีการดำรงชีวิต
ที่ถูกต้อง คือถูกต้องต่อธรรมชาติพื้นฐานนั่นเอง เรียกว่าเป็น
เรื่องธรรมชาติพื้นฐานไปทั้งหมด

ในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวถึง การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง
ตามธรรมชาติพื้นฐาน อย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เราจะต้อง
ปรับปรุงให้ชีวิตมีการดำรงอยู่ หรือจะเรียกว่า การเป็นไปอยู่
ก็ได้ ให้กลมกลืนกันกับหลักธรรมชาติพื้นฐาน

ความหมายของสิ่งที่เรียกว่าชีวิต

ในขั้นแรกนี้จะพูดกันถึงเรื่อง สิ่งที่เรียกว่าชีวิต แล้วจึง
จะค่อยพูดถึงเรื่องวิธีดำรงชีวิตโดยธรรมชาติพื้นฐาน คำว่า ชีวิต
ชีวิต นี้พุทธบริษัทก็มีความหมายตามแบบของพุทธบริษัท
ชาวบ้านหรือนักศึกษาแขนงอื่น เขาก็มีความหมายไปตามแบบ
นั้นๆ

เช่น แบบวิทยาศาสตร์ คำว่า ชีวิต ก็หมายถึง ความที่
มันยังสดอยู่ได้ ของใจกลางของเซลล์หนึ่งๆ ใจกลางของเซลล์
หนึ่งๆ ยังไม่ตาย ยังประกอบกันอยู่ด้วยกันก็เป็นชีวิต แล้วก็
มีลักษณะงอกงาม นี้เรียกว่าชีวิตตามวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน
อีกเหมือนกัน

ที่นี้ “ชีวิต” ตามความหมายในภาษาชาวบ้าน นี้ก็พอจะเข้าใจกันอยู่ เพราะใครๆก็พูดเป็นทั้งนั้นแหละว่า มีชีวิตหรือมีชีวิตอย่างไร สรูปใจความสั้นๆ ก็คือว่ามันยังไม่ตาย มันยังหายใจอยู่ มันยังกระดุกกระดิกได้อยู่ คำว่าชีวิตในภาษาชาวบ้านมันก็มีความหมายง่ายๆอย่างนี้แหละ

ที่นี้ความหมายของคำว่า ชีวิต ขึ้นมา ในรูปคำบาลี ว่า อาชีโว อาชีวะ แปลว่า ดำรงชีวิต นี้ก็คือการดำรงชีวิตอยู่นั่นเอง เรียกว่าชีวิต เมื่อดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้องก็เรียกว่ามีชีวิตอันถูกต้อง การดำรงในที่นี้ ก็หมายถึงการกระทำที่ทำให้ชีวิตมันรอดอยู่ได้ ไม่ให้มันตาย แล้วไม่ให้มันเจ็บไข้ได้ป่วย ตามที่ตนต้องการ พยายามดำรงอยู่ในลักษณะที่พอใจ ให้ได้มากที่สุดเท่าไรตามที่ตนต้องการ แม้ว่าชีวิตตามธรรมดาของสังขาร จะมีการเปลี่ยนแปลง มีความเจ็บไข้ได้ป่วย มีทุกขเวทนา มันก็เป็นเรื่องของชีวิต เราก็ดำรงชีวิตชนิดนั้นให้อยู่ในสภาพที่น่าปรารถนามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คำว่าชีวิตในลักษณะอย่างนี้ หมายถึง ระบบการเป็นอยู่ทั้งระบบที่เดียว

ที่นี้ ถ้าพูดตามภาษาอภิธรรม เขาก็พูดว่า การประชุมแห่งรูป แห่งจิต แห่งเจตสิก ๓ อย่างนี้ เรียกว่ามีชีวิต รูปคือร่างกายก็ยังเป็นอยู่อย่างถูกต้อง แล้วก็มีส่วนที่เป็นจิต

คือเป็นประธาน รู้สึกคิดนึกได้ นี้ก็มีอยู่อย่างถูกต้อง แล้วก็
เจตสิก คือคุณสมบัติของจิต หรือสิ่งที่ต้องเกิดกับจิต สิ่ง
ปรุงแต่งจิตให้เป็นรูปแบบหนึ่งๆ เรียกว่าเจตสิก นี้ก็อยู่อย่าง
ถูกต้อง เมื่ออยู่กันด้วยดี ยังอยู่กันด้วยดี ทั้งรูป ทั้งจิต ทั้ง
เจตสิก ก็เรียกว่าชีวิต

ที่นี้ ภาษาธรรมะที่สูงไปกว่าที่เป็นภาษาชาวบ้านพูดกัน
พระคัมภีร์ก็กล่าวถึง นักศึกษาค้นคว้าก็ค้นคว้า เรียกว่า
ตามแบบที่เรียกกันอย่างสมัยใหม่ว่า อภิปรัชญา อภิปรัชญา
คำว่า ชีวิต ก็มีความหมายถึง ชีวิตนิรันดร ชีวิตที่ยังตายได้
นี่ไม่เรียกว่าชีวิต ต้องเป็นชีวิตที่ตายไม่ได้อีกต่อไป เป็นชีวิต
นิรันดร นั้นจึงจะเรียกว่าชีวิต ความหมายในทางสูงสุด ยิ่ง
ไปกว่าอภิธรรม เราจะเรียกว่าอภิปรัชญา ก็เป็นชีวิตชนิดที่
เป็นนิรันดร เป็นชีวิตลูกกระจอก ที่ยังตายเกิดๆ ตายเกิด
อยู่นี้ ยังไม่ใช่ชีวิต ต่อเมื่อเป็นชีวิตนิรันดร ไม่เกิด ไม่ตาย
ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่อะไรหมด ตอนนั้นแหละ จึงจะเรียกว่า
ชีวิต มันก็น่าสนใจอยู่

ที่นี้ ตามความหมายหรือความมุ่งหมายของการบรรยาย
ชุดนี้ คำว่า ชีวิต นั้นหมายถึง สิ่งที่มีปัญหา หรือมีความทุกข์
มีปัญหาหรือมีความทุกข์ หรือมีสิ่งที่ไม่พึงปรารถนามีอยู่ใน
ตัวชีวิต พุดให้ชัด ให้ตรงลงไป ก็คือ ตัวความทุกข์ในชีวิต

นั่นแหละคือตัวชีวิต จึงพูดได้เลยว่า ความทุกข์คือชีวิต ชีวิตคือความทุกข์ เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่มีการปรุงแต่งขึ้นมา แล้วก็เปลี่ยนแปลงไป แล้วก็เกิดดับๆ เอาตัวความทุกข์เป็นชีวิตก็ได้ เอาตัวชีวิตเป็นความทุกข์ก็ได้ ชีวิตกับความทุกข์ก็เลยเป็นสิ่งเดียวกัน

นี่คำว่า ชีวิต มันมีความหมายได้หลายแง่ หลายมุมอย่างนี้ ถ้าเราถือเอาสำหรับจะพูดจาไม่ตรงกัน มันก็พูดกันไม่รู้เรื่อง เต็มวันเราก็ควรจะพูดกันรู้เรื่อง เพราะว่าถ้าถือเอาตัวความทุกข์ในชีวิตนั้นแหละ เป็นชีวิต จะต้องจัดการกับสิ่งนั้น คือ ให้มีการดำรงอยู่ในลักษณะที่พอทนได้ หรือไม่ทุกข์

ชีวิตควรมีอยู่

โดยไม่ยึดเอาความทุกข์มาเป็นของตน

ชีวิตบุดูชน คนโง่เขลา ยึดมันถือมันในเรื่องตัวตนของตนมากเกินไป มันก็อยู่ด้วยความทุกข์ จนกระทั่งว่าตัวความทุกข์นั้นแหละเป็นตัวชีวิตไปเสียเลย ที่นี้เขาได้ยินได้ฟัง ได้รับคำแนะนำสั่งสอนให้มีความรู้ความเข้าใจ ปฏิบัติไปจนความทุกข์นั้นเบาบางลง ความทุกข์นั้นเบาบางลง จนกระทั่งไม่รู้สึกว่าเป็นทุกข์เลย แม้ว่าชีวิตร่างกายมันจะเป็น

ทุกข์ ก็ให้มันเป็นไปตามแบบของร่างกาย แต่จิตใจไม่รู้สึกรู้
เป็นทุกข์ พูดอย่างนี้อาจจะไม่มีใครเชื่อ หรือจะมีบางคน
คัดค้านว่า มันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ คือ มีชีวิตอยู่ชนิดที่เป็น
ไปตามธรรมดาสามัญอยู่ แล้วก็ไม่มีความรู้สึกว่าเป็นทุกข์เลย

ขอทำความเข้าใจกันที่ตรงนี้แหละ ว่ามันเป็นสิ่งที่มีได้
เป็นสิ่งที่มิได้ แล้วพุทธศาสนาหรือพระธรรมนี้ก็มุ่งหมายที่
ตรงนี้ มุ่งหมายที่จะทำความรู้สึกที่เป็นทุกข์นั้นแหละ ให้มัน
หมดไป ให้มันหมดไป ให้จิตใจมันปลื้มตัวออกมาเสียได้
จากความทุกข์ หรือ ไม่ไปยึดถือเอาความทุกข์มาเป็นความ
ทุกข์ของตน

นึกถึง พระอรหันต์ก่อนก็ได้ เป็นพระอรหันต์แล้วก็
ยังเป็นคน เป็นคนๆอยู่นั้นแหละ ยังต้องกินอาหาร ยังต้อง
อาบน้ำ ยังต้องถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ ยังต้องบริหาร
ร่างกาย ร่างกายนั้นมันยังมีโรคภัยไข้เจ็บ แต่ว่าท่านไม่เป็น
ทุกข์ เหมือนอย่างที่คุณทั้งปวงเป็นทุกข์ แม้ความเจ็บปวดจะ
เกิดขึ้น ก็รู้สึกได้ว่า ไข้ มันก็สักว่าความเจ็บปวด ที่ความรู้สึก
ที่ระบบประสาทเท่านั้น ไม่มีตัวกูเป็นทุกข์ ไม่มีตัวกูเป็น
เจ้าของความทุกข์ คือไม่มีตัวตน ดังนั้นพระอรหันต์จึงมี
จิตใจที่ชนะความทุกข์ เพราะว่าจิตใจนั้นอบรมเป็นอย่างดี
อบรมไว้เป็นอย่างดี มีความรู้ มีความเข้าใจ มีความเห็นแจ้ง

มีกำลังจิต มีอะไรทุกอย่าง พอที่จะระงับความทุกข์ ตามแบบที่คนธรรมดาๆ เขามีอยู่นั้นเสียได้ จึงไม่มีความทุกข์ในความหมายที่ว่าน่ากลัว หรือเป็นการทรมาน แม้จะมีความเจ็บปวด เป็นทุกข์ขเวทนาบ้าง ก็มองเห็นเป็นสักว่าเวทนาเท่านั้น นั่นเป็นสักว่าเวทนาเท่านั้น ไม่ใช่ความทุกข์ของเรา

ข้อนี้ควรจะพยายามทำความเข้าใจให้ดีๆ ก็จะเข้าใจเรื่องของความทุกข์ได้มากขึ้น ไม่ใช่ว่าพระอรหันต์จะไม่เจ็บ ไม่ใช่ หรือไม่มีอาการอย่างที่เขา มีกัน แม้จะมีก็ไม่รู้สึกว่ามีตัวเราเป็นทุกข์ หรือเป็นความทุกข์ของเรา ท่านเห็นเป็นแต่เพียงว่า เวทนาที่เกิดอยู่ที่นั่น ที่อวัยวะส่วนนั้น ตามธรรมชาติ ตามธรรมดา ให้เวทนาเป็นสักแต่ว่าเวทนา เวทนาไม่ใช่ของเรา เวทนาไม่ใช่ของเวทนา มันเป็นธรรมชาติธรรมดา ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วมันจะรู้สึกเสมือนหนึ่งว่า เราเป็นเจ้าของเวทนานั้น แล้วเวทนานั้นก็เป็นของเรา ถ้าอย่างนี้ก็จะต้องได้รับความทุกข์ทรมานตามแบบความหมายของคนธรรมดา พูดกันทั่วไปว่า เป็นทุกข์ คือมันเป็นทุกข์หมดทั้งจิต ทั้งใจ ทั้งความรู้สึกว่าเป็นตัวเรา เรากำลังเป็นทุกข์อย่างยิ่ง เรากำลังจะตาย หรืออะไรทำนองนี้

ถ้าแยกเวทนาออกไปเสียได้ คือไม่เป็นเรา หรือไม่เป็นของเราแล้ว ความรู้สึกมันรู้สึกอีกอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่าดับทุกข์

กันโดยตรงในชีวิตนี้ ในอัตตภาพนี้ มันก็ทำได้แบบนี้ คือ
ไม่โง่ ไม่หลง ไปจับฉวยเอาความเจ็บปวดนั้นมาเป็นความทุกข์
ของตน ปล่อยให้เป็นสักว่าเวทนาอย่างหนึ่งในเวทนาทั้งหลาย
ให้เวทนาเป็นไปตามเรื่องของเวทนา ตามธรรมชาติ ตามธรรมดา
ในโลกนี้ นี่ดำรงชีวิตในลักษณะอย่างนี้ ก็จะทำให้ชีวิตนั้น
ไม่เป็นทุกข์ เป็นทุกข์ก็เป็นของเวทนาของสังขารไปตามเรื่อง
ไม่มาเป็นของเรา หรือไม่มาเป็นของจิต ที่มีความยึดถือว่า
ของเรา

ทุกชีวิตต้องไม่ยึดมั่นถือมั่น

เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด และทั้งหมดทั้งสิ้นด้วย
ของพระพุทธศาสนา คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไรโดยความ
เป็นของเรา เป็นหลักพื้นฐานทั่วไป ตั้งแต่ต้นที่สุดจนปลาย
ที่สุด จะขอยกตัวอย่างว่า แม้แต่เด็กๆ ก็ควรจะมีความรู้
เรื่องไม่ยึดมั่นถือมั่น มิฉะนั้นจะตั้งรกรากเป็นทุกข์เมื่อมีความ
เจ็บปวดมากเกินไป หรือว่าแม้เมื่อของเล่นเช่นตุ๊กตาเป็นต้น
ของเขาแตก เขาก็จะร้องไห้เหมือนกับจะตาย หรือว่าเด็กๆ
ที่ยึดมั่นถือมั่นเกินไป พอสอบไล่ตกก็ร้องไห้เหมือนจะตาย
หรือบางทีก็ไปฆ่าตัวตายเสีย ก็เคยได้ยินว่ามีเหมือนกันใน
บางกรณี นี่เพราะยึดมั่นถือมั่นเกินไป

ดังนั้น แม้แต่เด็กเล็กๆก็ควรจะมีความรู้เรื่องไม่ยึดมั่น
ถือมั่นไว้เป็นพื้นฐาน อย่าหามายมั่นอะไรให้เป็นตัวตนของตน
มากเกินไป จนต้องเป็นทุกข์ทุกคราวที่สิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไป
ให้ตั้งตนอยู่ในสภาพที่ถูกต้องหรือพอดี อะไรมีจะต้องกิน
จะต้องใช้จะต้องทำ ก็กินก็ใช้ก็ทำ ก็เกี่ยวข้องไปตามสมควร
แต่ไม่ต้องยึดมั่นถือมั่น หรือหามายมั่นให้เป็นตัวตนหรือเป็น
ของตน จนกระทั่งว่าพอสิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงหรือแตกดับลงไป
ก็เป็นทุกข์เหลือประมาณ คือเกินจำเป็น ถึงกับไปฆ่าตัวตาย
อย่างนี้ นี่แม้แต่เรื่องเด็กๆ แม้แต่พวกเด็กๆ ก็ควรจะมีความรู้
เรื่องไม่ยึดมั่นถือมั่น

ถ้าเป็นคนหนุ่มคนสาวขึ้นมา ก็ยิ่งจะต้องมีความรู้เรื่อง
ความไม่ยึดมั่นถือมั่น มิฉะนั้นจะมีเรื่องที่จะต้องร้องไห้มาก
เกินไป มีเรื่องที่จะต้องฆ่าตัวตายมากเกินไป แล้วเหมือนกับ
ที่ฆ่าตัวตายกันอยู่เป็นประจำ เรียกว่าผิดหวัง ผิดหวังอย่าง
ยิ่งในเรื่องของการความรัก แล้วก็ฆ่าตัวตาย

ที่นี้ก็มาถึง คนที่อยู่เป็นคู่ผัวตัวเมีย สามีภรรยากัน
แล้วก็ไม่จำเป็นจะต้องยึดมั่นถือมั่น นี่อาจจะต้องมีความรู้
เรื่องไม่ยึดมั่นถือมั่น ถ้ามันผิดหวังเกี่ยวกับเรื่องภรรยาสามี
ก็ไม่ต้องฆ่าตัวตาย แล้วก็ไม่ต้องฆ่าคนอื่นให้ตายด้วย
เดี๋ยวนี้พอมีเรื่องขึ้นมา มันก็ฆ่าตายทุกคน แล้วก็ฆ่าตัวเอง
ตาย นี่เรียกว่ามันเกินไป เพราะมันมีความยึดมั่นถือมั่น

ที่นี้เป็น คนสูงอายุแล้ว เขาก็จะต้องรู้จักปล่อยวางไป ตามลำดับ ไม่ยึดมั่นถือมั่น มิฉะนั้นมันก็ต้องมีความทุกข์ เพราะสิ่งต่างๆ ที่ไม่เป็นไปตามที่ตัวต้องการ กระทั่งว่าเป็น คนแก่คนเฒ่ากำลังจะเข้าโลงอยู่แล้ว ก็ต้องรู้จักสละความ ยึดมั่นถือมั่นให้ลดน้อยลง จะเป็นชีวิตที่น่าดู ถ้าคนแก่ๆ มีความยึดมั่นถือมั่นน้อยลง ก็จะเป็นสุข จะเป็นคนแจ่มใส สดชื่น เหมือนกับว่ากลับหนุ่มขึ้นมา คือโดยจิตใจนั้นมันกลับ หนุ่มขึ้นมา แม้ร่างกายจะชรา จะเหี่ยวแห้ง แต่จิตใจนั้นมัน จะหนุ่มขึ้นมา คือเป็นความสุขสงบ ไม่มีทุกข์ร้อน ไม่ดีนรน เพราะมีความรู้ในเรื่องนี้ เรื่องความไม่ยึดมั่นถือมั่น เป็นผู้ ยึดเกาะได้ในทุกกรณี ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น

จึงหวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้มองเห็นว่า เรื่องความ ไม่ยึดมั่นถือมั่นนั้นจำเป็นสำหรับทุกคน มิใช่ว่าจะเอาไว้สอน แต่บางคน หรือสอนคนที่สูงอายุแล้ว เมื่ออาตมานำเรื่องนี้ เรื่องไม่ยึดมั่นถือมั่นออกมาเผยแผ่ นี้ ก็ถูกคัดค้าน ถูก ตัดพ้อ ถูกต่อว่า ถูกด่า ถูกประณามว่าบ้าแล้ว เอาเรื่องที่ ไม่ควรจะทำมาสอนก็เอามาสอน เรื่องที่ไม่ควรจะทำมาสอน คนธรรมดา ก็เอามาสอน ข้อนี้มันเป็นเรื่องของคนที่พูด เช่นนั่นเอง เขาไม่รู้ว่าความไม่ยึดมั่นถือมั่นนี้เป็นความรู้ที่ สำคัญที่จะต้องรู้ แม้แต่ลูกเด็กๆ ถ้ารู้บ้างมันจะมีความทุกข์

น้อยลง เพราะฉะนั้น ก็ควรให้เด็กๆ ได้รู้เรื่องนี้ตามสมควรแก่
อัตรภาพ จะได้มีความทุกข์น้อยลง

ยิ่งกว่านั้น มันก็จะเป็นจุดตั้งต้นที่ดี คือเขามีความรู้ที่
เป็นจุดตั้งต้นถูกต้อง แล้วตั้งต้นด้วยดี ความรู้เรื่องนี้ก็จะ
เจริญงอกงามไปตามลำดับ อายุมากขึ้น เขาก็จะรู้จักทำให้
ยึดมั่นถือมั่นน้อยเข้าๆ บางทีจะทันกับเวลาสุดท้าย คือหมด
ความยึดมั่นถือมั่นเสียได้ก่อนแต่ที่จะตายเข้าโลง นี่มันเป็น
ความดีอย่างนี้ หัวใจของพุทธศาสนา มันก็ไม่มีเรื่องอื่น นอก
จากเรื่องนี้ คือการรู้ว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น สอน
ลูกเล็กๆ สอนเด็กโต สอนหนุ่มสาว สอนพ่อบ้านแม่เรือน
สอนคนแก่คนเฒ่าให้รู้เรื่องนี้ นั่นแหละคือการสอนพระพุทธ
ศาสนาโดยแท้จริง เป็นพุทธศาสนาจริง เป็นหัวใจพุทธ
ศาสนาจริง ให้รู้ไว้จริง ก็จะไม่เสียทีที่ว่า เราเป็นพุทธบริษัท
นับถือพระพุทธศาสนา

การดำรงชีวิตชนิดมีหลักพื้นฐานถูกต้อง

เดี๋ยวนี้ก็มาถึงข้อที่ว่า จะต้องดำรงชีวิตที่ถูกต้องตาม
แบบพื้นฐานนั้นอย่างไร เมื่อมีชีวิตตามธรรมดามันมีการ
เปลี่ยนแปลง แล้วผู้ไม่รู้ก็มีความทุกข์ หรือดิ้นรน ขึ้นลงไป
ตามความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าขึ้นไม่ว่าลงมันเหนื่อยทั้งนั้นแหละ

กระโดดขึ้นหรือกระโดดลงมันเหนื่อยทั้งนั้น ความยินดียินร้าย
มันเหนื่อยเท่ากัน ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความ
กลัวอะไรต่างๆ มันมีความเหนื่อยเท่ากัน มันไม่ใช่ความ
สงบ หรือพักผ่อน เราจะต้องรู้จักจัด รู้จักทำ ให้ชีวิตนี้มีความ
พักผ่อนคือความสงบ อย่างกระโดดโลดเต้นไปตามสังขาร
ที่เข้ามาในรูปแบบของอารมณ์ต่างๆ มายั่วยุให้ขึ้น ให้ลง
เกิดความยินดี ยินร้าย

ดำรงชีวิตอยู่

ชนิดที่โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์

เมื่อถามว่า จะดำรงชีวิตอย่างไร จึงจะถูกต้องตาม
หลักพื้นฐานนั้น? เรามีหลักพระบาลี ถือเป็นหลักคือบาลี
ที่พระพุทธองค์ตรัส เมื่อจวนๆจะปรินิพพานอยู่แล้ว แก่
สุภัททปริพาชกว่า สเจเม สุภทฺท ภิกขุ สมฺมา วิหเรยฺย
อสุญฺโณ โลโก อรหนฺตฺติ อสฺส แปลว่า ดูก่อนสุภัททะ ถ้า
ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ จะเป็นอยู่โดยชอบไซ้ โลกก็จะไม่ว่าง
จากพระอรหันต์ ตรัสเป็นหลักกลางที่สุด กลางๆที่สุดว่า
ถ้าภิกษุเหล่านี้จักเป็นอยู่โดยชอบไซ้ โลกก็จะไม่ว่างจากพระ
อรหันต์ เมื่อถามว่าจะดำรงชีวิตอย่างไร เราก็จะตอบอย่าง
กำปั้นทุบดินว่า ดำรงชีวิตชนิดที่โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์

ขอให้ทุกคนมีความมุ่งหมาย มีความตั้งใจ ที่จะดำรงชีวิตของตน ดำรงชนิดที่โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์ ใครเขาจะหาว่าอวดดี จะเป็นพระอรหันต์ ก็ได้ ไม่เป็นไร เพราะว่าการดำรงชีวิตชนิดนั้นมันดับทุกข์ มันป้องกันความทุกข์ มันจะดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ถือเป็นหลักครั้งแรกที่จะดำรงชีวิตชนิดที่โลกไม่ว่างจากพระอรหันต์ นี่คือการดำรงชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพื้นฐาน คำพูดนี้ใช้เป็นหลักพื้นฐานได้ทั่วไป ได้ตลอด ตั้งแต่ต้นจนปลาย

เป็นอยู่โดยอริยมรรคมีองค์ ๘

อ้าว, ที่นี้ก็ต้องถามกันต่อไปว่า ดำรงชีวิตอย่างไร โลกจึงไม่ว่างจากพระอรหันต์? มันก็ตามหลักพระพุทธศาสนา นั่นแหละ ที่ใกล้ชิดที่สุด ที่ใกล้ชิดที่สุดที่เราได้ยินได้ฟังกัน อยู่มากที่สุด ก็คือ ดำรงชีวิตตามอัฐังคิกมัคค์ ดำรงชีวิตตามอัฐังคิกมัคค์

เรื่องนี้ก็พูดมาหลายครั้งหลายหนแล้ว ตามหนทางมีองค์ ๘ ประการ ตามหนทางที่มีองค์ประกอบ ๘ ประการ นั่นแหละเรียกว่าอัฐังคิกมัคค์ แต่ว่า ๘ ประการนั้นต้องถูกต้อง หมายความว่า เป็นองค์ที่ประพฤติกกระทำอย่างถูกต้อง ตามหลักที่บัญญัติไว้ในธรรมวินัยนี้ องค์ ๘ ประการนั้น ก็

ได้ยินได้ฟังกันอยู่ทั่วไป แล้วก็หลายคน หรือส่วนมากก็
ท่องได้ คือสวดมนต์บทนี้ได้ เรื่องอริยมรรคมีองค์ ๘ แต่
อาจจะไม่มองให้ไกลกว้างออกไป ถึงว่ามันเป็นอะไรอยู่ใน
ฐานะเช่นใด จะช่วยได้อย่างไร ก็เพียงแต่ท่องได้เป็นนวกแก้ว
นวกขุนทอง ถ้าอย่างนั้นมันก็ไม่พอ จะต้องรู้ จะต้องเข้าใจให้
แจ่มแจ้ง ว่ามรรคมีองค์ ๘ ประการนั้น คือประกอบอยู่ด้วย
ความถูกต้อง ๘ ประการ

ถูกต้องกลุ่มที่ ๑ คือถูกต้องทางความคิด ความเห็น
ความเชื่อ ความเข้าใจ นี่เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ถูกต้องของ
ทิฏฐิ

ครั้นถูกต้องของทิฏฐิแล้ว ก็มีความถูกต้องของความ
ประสงค์ หรือความต้องการ เรียกว่า สัมมาสังกัปปไป สัมมา
สังกัปปไป แปลว่า มีความประสงค์ถูกต้อง มีความปรารถนา
ถูกต้อง สังกัปปะนั้นมิได้แปลว่าความคิด เหมือนกับที่บางคน
พูด แปลสัมมาสังกัปปะว่าความคิดถูกต้อง นั้นไม่ถูกต้องตามตัว
หนังสือ สังกัปปะ แปลว่า ความปรารถนา ก็คือความคิด
ชนิดหนึ่งนั่นเอง ความคิดชนิดที่เป็นความปรารถนา ก็เรียก
ว่าสังกัปปะ คือมุ่งหมายจะได้ หรือใฝ่ฝันจะได้ นั่นแหละ
คือสังกัปปะ เราจะต้องมีสังกัปปะที่ถูกต้อง

ข้อนี้ไม่เป็นไร ถ้ามีทิวฐิ คือความคิดเห็นหรือความรู้ หรือความเชื่อ หรือความเข้าใจถูกต้องเป็นข้อแรกแล้ว ความประสงค์หรือความใฝ่ฝันความปรารถนา มันก็ย่อมจะต้อง เพราะมันเป็นไปตามอำนาจของสัมมาทิวฐิ คือจิตมันมีความรู้อย่างไร มันก็ต้องการอย่างนั้นแหละเป็นธรรมดา

ที่นี้ กลุ่มที่ ๒ ก็มีความถูกต้องทางวาจา คือ พูดจา เรียกว่า สัมมาวาจา คำพูดที่เอามาใช้พูดก็ถูกต้อง วิธีพูดก็ถูกต้อง ทำความสัมพันธ์กันด้วยคำพูดที่ถูกต้อง นี้อย่างหนึ่ง เรียกว่าถูกต้องทางวาจา

แล้วก็ ถูกต้องทางการงานที่ทำ เรียกว่า สัมมากัมมันโต ระบุงเป็นการสมาทานดำรงอยู่ในศีลทางกายทุกข้อๆ ศีลทางกายมีกี่ข้อก็ทุกข้อ ปฏิบัติได้ดีแล้วก็เรียกว่า มีความถูกต้องในทางกาย คือทางการงาน

แล้วก็ มีการดำรงชีวิตถูกต้อง ต้องมีการดำรงชีวิต ต้องมีการเพิ่มปัจจัยแก่ชีวิต ก็มีการเพิ่มปัจจัยให้แก่ชีวิตอย่างถูกต้อง คือดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้องซึ่งเรียกว่า สัมมาอาชีโว

กลุ่มนี้ก็มี ๓ : สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว เป็นกลุ่มศีล

ที่นี้ต่อไป กลุ่มที่ ๓ : สัมมาวาจาโย มีความพากเพียรพยายามอยู่อย่างถูกต้อง นี้ก็ต้องมีสติควบคุมมันไว้ ให้มัน

มีความพากเพียรอย่างถูกต้อง ก็มีสัมมาสติมีความพากเพียร
ไม่ย่อหย่อน แล้วก็มีสติควบคุมความเพียรนั้นไว้ ให้อยู่ใน
สภาพที่ถูกต้อง นี่ก็เรียกว่า สัมมาสติ ครั้นแล้วก็ใช้กำลังจิต
ทั้งหมด ตั้งมั่นอยู่ในความถูกต้อง เรียกว่า สัมมาสมาธิ

นี่ขอให้ช่วยสนใจให้มาก จนเข้าใจกันเป็นอย่างดี อย่า
ให้เพียงแต่ท่องได้ ถ้าเพียงแต่ท่องได้ มันไม่สำเร็จประโยชน์
อะไรนัก ขอให้รู้จักจนประพฤติดูอย่างครบถ้วน ให้ชีวิต
นี้มีการประพฤติกะทำอยู่อย่างครบถ้วน ตามความถูกต้อง
๘ ประการ เรียกว่าความถูกต้อง ๘ ประการนี้ มันฟังง่าย
ฟังง่ายกว่าที่จะพูดว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ แต่มันก็
เรื่องเดียวกันแหละ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ก็เพราะ
มันมีความถูกต้อง ๘ ประการนี้ รวมตัวกันเข้าเป็นเสมือน
หนึ่งหนทาง แต่เป็นหนทางแห่งชีวิต เรียกว่า ทางแห่งชีวิตที่
ถูกต้อง ประกอบอยู่ด้วยองค์ ๘ ประการอย่างนี้ นี่เรียกว่า
หลักพื้นฐาน หลักพื้นฐานของการดำรงชีวิตอยู่อย่างถูกต้อง

ขอรับรองเป็นพิเศษว่า จงได้พยายามทำความเข้าใจเรื่อง
อริยมรรคมีองค์ ๘ จนประพฤติดูปฏิบัติอยู่ที่เนื้อที่ตัว มองไป
ก็ให้เห็นว่า โอ มันมีความถูกต้อง ๘ ประการนี้อยู่ในเรา

เป็นอยู่โดยศีล สมาธิ ปัญญา

ที่นี่ ก็จะพูดต่อไปตามหลักที่ใช้พูด ความถูกต้อง ๘ ประการนั้น ก็คือสิ่งที่เรียกว่าศีล สมาธิ และปัญญา หากแต่ ว่ากลับหัวกลับหางเสีย : เอา ปัญญามาพูดก่อน คือสัมมา ทิฏฐิและสัมมาสังกัปปไป นี้ปัญญา แล้วสัมมาวาจา สัมมา กัมมันโต สัมมาอาชีโว นี่เป็นศีล แล้วสัมมาวาจาโม สัมมา สติ สัมมาสมาธิ นี้สมาธิ

ข้อนี้อาตมา ก็ถูกดำ พวกตั้งตัวเป็นครูบาอาจารย์เขา ทว่าเราสอนผิด ที่มาแนะนำขึ้นมาว่าต้องปัญญามาก่อน ปัญญา มาก่อนศีล มาก่อนสมาธิ นี้ไม่ใช่เราว่าเราเอง พระพุทธเจ้า ท่านตรัสไว้เป็นหลักในอริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าองค์ทั้ง ๘ นั้น องค์ที่เป็นปัญญาต้องมาก่อน แล้วองค์ที่เป็นศีลตามมา องค์ที่เป็นสมาธิตามมา เพื่อจะได้ถูกต้อง ถ้าไม่มีปัญญามา ก่อนแล้ว ศีลจะไม่ถูกต้อง มันจะเหวี่ยงออกนอกกลุ่มนอกรทาง เข้ารกเข้าพงไป หรือจะยึดมั่นถือมั่นมากเกินไป จนเป็น สิ้นลัทธิพัตตปราคาสไปเสียหมด ประพฤติปฏิบัติอะไรก็เป็น สิ้นลัทธิพัตตปราคาสไปเสียหมด คือยึดมั่นถือมั่นโดยความ เป็นของวิเศษศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธิ์ มีเดช มีปาฏิหาริย์ เกินกว่า เหตุผลที่มีอยู่

เช่นว่า ศิล จะช่วยละกิเลสชั้นนอกๆก็จัดให้เป็นเรื่อง
ขลัง เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เป็นเรื่องที่จะทำให้ได้อ่านาจนลึกลับ
อันเร็นลับอะไรไปนั้น นี่ถือศิลปผิดความประสงค์มุ่งหมายอัน
แท้จริงของศิลป ก็กลายเป็นศิลปพัตตปราชญ์ คือความโง่
ของคนนั้นมันลุ่มลึกลับศิลปจนสกปรกไปเสีย กลายเป็นเรื่องขลัง
เรื่องศักดิ์สิทธิ์ เรื่องนอกกลุ่มนอกทางไปเสีย ถ้าปัญญามาก่อน
มันทำอย่างนั้นไม่ได้

ฉะนั้น จึงเอาปัญญามาก่อน ปัญญารู้อะไรเป็นอย่างไร
อะไรเป็นอย่างไร กระทั่งปัญญาสูงสุดที่รู้อะไรทั้งหลายทั้งปวง
ยึดมั่นถือมั่นไม่ได้ มันก็ไม่ต้องยึดมั่นถือมั่นให้เป็นของสกปรก

เรื่องศิลปนี้จำไว้ง่ายๆว่า จงสมาทานศิลป อย่าอุปาทานศิลป
คืออย่ายึดมั่นถือมั่นศิลปด้วยอุปาทาน แต่ให้สมาทานศิลป
คือ ถือเอาด้วยดี ถือไว้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติอยู่อย่างถูกต้อง
นี้เรียกว่าสมาทาน ถ้าอุปาทานแล้วก็มันยึดเอาศิลปนี้เป็นเรื่อง
ขลังเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เป็นเรื่องผิดธรรมดา แล้วก็จะอวดดี
อวดเด่น จะยกตนข่มท่าน เพราะมีศิลปด้วยอุปาทาน

จำไว้ ๒ คำง่ายๆ ว่า อุปาทาน นั้นยึดมั่นถือมั่น ใช้
ไม่ได้ สมาทาน นั้นแปลว่า ถือเอาไว้อย่างดี นี้ใช้ได้ ฉะนั้น
ทำอะไรทุกอย่าง ก็จงทำอย่างวิธีสมาทาน คือถือเอาไว้เป็น
อย่างดี อย่าทำด้วยวิธีอุปาทาน คือยึดมั่นถือมั่น มันจะเป็น

ทุกซัไปตั้งแต่ตันมือ เพราะมันหนักด้วยความยึดมั่นถือมั่น เพราะความโง่

คำว่า ยึดมั่นถือมั่นนั้น ต้องทำด้วยความโง่เสมอ ถ้า มีสติปัญญา มันไม่ยึดมั่นถือมั่น มันจะถือเอาไว้แต่พอดี มันจะถือไว้อย่างดี ถ้าถือด้วยสติปัญญาก็จะเป็นสมาทาน ถ้าถือเอาด้วยอวิชา ตัณหา มันก็เป็นอุปาทาน แยกคำว่า อุปาทานกับคำว่าสมาทาน ให้ออกจากกันเสียอย่างนี้ ก็จะ ปลอดภัย

นี่ก็ชี้ให้เห็นว่า เรื่อง อริยอัฏฐังคิกมัคค์นั้น ก็คือเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ว่า กลับลำดับกันอยู่ ที่เรากล่าวว่า ศีล สมาธิ ปัญญา, ศีล สมาธิ ปัญญา นี่กล่าวตามลำดับชั้น ลำดับค่าสูงต่ำ หรือกล่าวตามหลักวิชาการ แต่ถ้ามาเป็น การปฏิบัติ เป็นวิธีการของการปฏิบัติแล้ว ต้องว่า ปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญา ศีล สมาธิ, ปัญญา ศีล สมาธิ นั้นจึงจะเป็น การปฏิบัติที่จะได้รับผลจริง ถ้าศีล สมาธิ ปัญญา ไม่เคยมี ปัญญามานำหน้าของศีล ของสมาธิแล้ว ศีล สมาธิ นั้นก็ เจออกข้างทาง ออกนอกกลุ่มนอกทาง ไปเป็นลึลพัตตปราคาสมต

แต่ถ้ามีปัญหาหรือสั้มาทิกฎฐิควบคุมอยู่ มันไม่ไป มัน อยู่ในร่องในรอย ปัญญาก็จึงศีล สมาธิ ให้ได้ทำหน้าที่ยิ่งๆ

ขึ้น เมื่อสมาธิทำหน้าที่ยิ่งขึ้น ก็ส่งเสริมให้ปัญญามีกำลังมาก
ขึ้น ปัญญามีกำลังมากขึ้น ก็นำศีล สมาธิ ให้เป็นไปอย่าง
ถูกต้องยิ่งขึ้นไปอีก สูงขึ้นไปอีก ศีล สมาธิ สูงขึ้นไปอีก ก็
ส่งเสริมให้เกิดปัญญาที่สูงขึ้นไปอีก ปัญญาก็สามารถนำศีล
สมาธิ ได้สูงยิ่งขึ้นไปอีก จนกระทั่งวาระสุดท้าย คือสูงสุด คือ
หลุดพ้น

นี่เรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ากล่าวโดยวิชาการ ก็
เรียงลำดับว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ากล่าวโดยปฏิบัติการ โดย
พหุตินัยแล้วก็จะพูดว่า ปัญญา ศีล สมาธิ แต่เราไม่ค่อย
ได้ยิน และพระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้ในรูปของอริยมรรคมีองค์ ๘
๘ ประการนั้นท่านตรัสปัญญา ศีล สมาธิ, ปัญญา ศีล สมาธิ,
ปัญญา ศีล สมาธิ แต่เราไม่ได้ยินว่าอย่างนั้น เราได้ยินว่า
สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปो สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต
สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ไปเสีย
ก็เลยไม่รู้ ไม่ได้สังเกต เพราะว่าเป็นคนที่ไม่สังเกต ถ้า
เป็นคนสังเกตสักหน่อย ก็จะพบได้ด้วยตนเองว่า ในเมื่อ
พระพุทธเจ้าท่านจะตรัสไว้ในฐานะเป็นทางปฏิบัติแล้ว ท่านก็
ตรัสเป็นลำดับเป็นปัญญา ศีล สมาธิ โดยนัยดังที่กล่าวมานี้

ที่นี้ก็มึ่เรื่องที่จะต้องทราบต่อไปอีกว่า ในองค์ทั้ง ๘ นั้น
องค์ทั้ง ๘ นั้น องค์ที่เป็นประธาน เป็นเจ้าของเรื่องก็คือสมาธิ

คือสัมมาสมาธิ จะเข้าใจได้ง่ายก็เปรียบด้วยกองทัพ สมาธิ
นั้นเปรียบเหมือนกับกองทัพหลวง ที่มีแม่ทัพบัญชางาน
กองทัพหลวง กองทัพที่เป็นประธาน ส่วนสัมมาทิฏฐิเป็น
กองทัพหน้า กองที่ต้องไปข้างหน้า นำไปข้างหน้า หาวิธีการ
ที่จะให้การรบนั้นดำเนินไปด้วยดี ก็ติดต่อกับกองทัพหลวง
กองทัพหลวงก็มีแผน ดำเนินงานไปตามที่กองทัพหน้าได้
รายได้้อย่างถูกต้องอย่างไร นี่จึงต้องมีสัมมาทิฏฐิ คือความ
ถูกต้องเป็นกองทัพหน้า แล้วองค์อื่นๆนอกนั้นก็ก็เป็นกองทัพ
ข้างซ้าย ข้างขวา หรือกองเสบียงอาหารอะไรไปตามเรื่อง
รวมกันหมดครบ ๘ องค์พอดี ก็สำเร็จประโยชน์

เมื่อทำหน้าที่กันจริงๆ องค์ทั้ง ๘ ทำหน้าที่กันจริงๆ ก็
ปรากฏเป็นว่า องค์ทั้ง ๗ ข้างต้นนั้นเป็นบริวารขององค์สุดท้าย
องค์สุดท้ายคือสมาธิ แล้วองค์ ๗ องค์ข้างหน้านั้นเป็นบริวาร
ของสมาธิ อย่างนี้เรียกว่า อริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ ถ้า
ว่ามันทำครบ เมื่อมันครบทั้ง ๘ องค์ แล้วในลักษณะที่ทั้ง
๗ องค์นั้น เป็นบริวารของสมาธิแล้ว สมานนั้นจะเปลี่ยนชื่อ
เป็นอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ ก่อนนี้มีชื่อว่าสัมมาสมาธิ
ยังไม่เต็มยศ โดยแจกเป็นองค์ๆ องค์ๆ คล้ายกับมีน้ำหนัก
เท่าๆกัน แต่ครั้งทำงานเข้าจริง ให้สำเร็จประโยชน์ ให้ตัด
กิเลสได้นั้น องค์ทั้ง ๗ ต้องทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นบริวาร

องค์สุดท้าย คือสมาธิ พอทำได้แบบนี้ สมาธินั้นเปลี่ยนชื่อ เป็นอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ ก่อนนี้ก็ชื่อสัมมาสมาธิเหมือน เพื่อนแหละ แต่ครั้ง ประกอบกันทำหน้าที่สมบูรณ์ เสร็จ แล้วทั้ง ๗ องค์นั้นแวดล้อมหรือส่งเสริมสมาธิ สมาธิก็ทำหน้าที่ รบข้าศึกคือกิเลสได้สำเร็จ สัมมาสมาธิได้รับการเชิดชูยกขึ้น สูงกว่า เป็นอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ องค์ ๗ ข้างต้น เป็นบริวารของสัมมาสมาธิ ในลักษณะอย่างนี้

ถ้ารู้เรื่องอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ก็รู้เรื่องอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ นี้ไว้ด้วย มี ๘ ก็จริง แต่พอมีหน้าที่คุม กันเป็นกองทัพแล้ว มัวยกสมาธิขึ้นเป็นหลัก เป็นขุน เป็น ขุนพล เป็นจอมทัพ นอกนั้นก็แวดล้อมจอมทัพ จอมทัพก็ ทำหน้าที่กำจัดข้าศึก หมายความว่า สมาธิในที่นี้มีปัญญาอยู่ในสมาธินั้นด้วย ฉะนั้นจึงสามารถกำจัดข้าศึก สัมมาสมาธิ มีปัญญาของสัมมาทิฏฐิเข้ามาเป็นกำลัง สำหรับแหวกไป ฟันฝ่าไป มันก็ทำได้ นอกนั้นก็ร่วมมือช่วยเหลือได้สำเร็จ ประโยชน์

นี่ถ้าดูให้ดี ก็จะมองเห็นเป็นว่า ในเรื่องของชีวิตนี้ มี การต่อสู้เหมือนกับการทำสงคราม การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง นั้น จะมีลักษณะเหมือนการทำสงคราม คือทำสงครามระหว่าง กิเลสกับโพธิ ระหว่างความรู้กับความไม่รู้ หรือระหว่าง ความทุกข์กับจิตที่มีปัญญา

ถ้าดำรงชีวิตได้อย่างนี้ ก็เรียกว่าดำรงชีวิตถูกต้องโดยหลักพื้นฐาน โดยหลักพื้นฐาน ดำรงชีวิตถูกต้องโดยหลักพื้นฐาน ชีวิตเป็นไปในลักษณะที่ท่าลายกิเลสอยู่เรื่อยไป เปรียบเหมือนกองทัพที่มีอาวุธสำคัญรุกไล่ข้าศึกถอยไป เหมือนกับว่ามันพ่นไฟไปข้างหน้า อะไรๆก็วินาศไปตามลำดับ สมามีกำลังอย่างนี้

ดังนั้นเป็นอันว่า จะเรียกอภิวรรณิกมัคค์ อริยอภิวรรณิกมัคค์ก็ดี จะเรียกว่า อริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ กิติมันท์ก็เรื่องเดียวกัน แต่ถ้าเราพูดเป็นองค์ๆ เป็นองค์ๆ เป็นอภิวรรณิกมัคค์มีองค์ ๘ เป็นองค์ๆ อย่างนี้ ก็ยังไม่ได้สู้รบตบมืออะไร แต่พอกลายเป็นอริยสัมมาสมาธิมีบริวาร ๗ กลายเป็นเวลาที่สู้รบตบมือกับข้าศึก ท่าลายล้างข้าศึกอย่างยิ่ง สิ่งเดียวเท่านั้นแหละ เมื่ออยู่กันเป็นองค์ๆ ก็เหมือนกับพักผ่อนอยู่ พอลุกขึ้นต่อสู้กิเลส องค์สุดท้ายเป็นแม่ทัพ ขุนพล องค์ ๗ องค์ที่เหลือเป็นบริวาร นี่คือหลักพื้นฐานของการดำรงชีวิตโดยหลักพื้นฐาน

เป็นอยู่โดยถูกต้องตามหลักสมณะวิปัสสนา

แต่ก็ยังมีเรื่องพิเศษที่ควรจะทราบ เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดก็ได้ แต่ก็ควรจะทราบว่า บางทีพระพุทธเจ้าทรงแสดง

อัญจกัมคค์โดยถ้อยคำอันอื่น คือโดยถ้อยคำว่า สมโถ จ วิปัสสนา จ อย่างนี้ก็มิ คือเมื่อจะแสดงว่าอะไรเป็นความดับทุกข์ ดับกิเลส ดับทุกข์ ดับปัญหาต่างๆ ในบางแห่งแทนที่จะตรัสว่า อัญจกัมคค์ ตรัสว่า สมโถ จ วิปัสสนา จ ก็มี แปลว่า สมถะด้วย วิปัสสนาด้วย มีเพียง ๒ เท่านั้น ไม่มีศีล

ที่นี้บางคนอาจจะสงสัย หรือนักค้านโง่ๆ นั้น จะค้านพระพุทธเจ้า ว่า ทำไมไม่พูดถึงศีลเล่า? ถ้าในกรณีอย่างนี้ก็ไม่ต้องพูดถึงศีล เพราะเอาศีลไปบรรจุไว้ในสมถะเสียแล้ว ศีลรวมอยู่ในระบบสมถะเสียด้วย มันจึงยังเหลือแต่สมถะด้วยวิปัสสนาด้วย ๒ อย่างเท่านั้น นี่อย่างนี้เราจะต้องเข้าใจกันไว้ให้ดีๆว่า พระพุทธเจ้านั้นต้องตรัสถูกต้องเสมอแหละ แม้บางที่จะตรัสเพียง ๒ บางที่จะตรัสเพียง ๓ บางที่ขยายออกเป็น ๘ มันก็เรื่องเดียวกันทั้งนั้นแหละ

ถ้าจัดเป็น ๘ แล้ว ก็องค์มรรคมเบื้องต้น ๘ ถ้าจัดเป็น ๓ ก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าจัดเป็นอีกระบบหนึ่ง เรียกชื่อว่า สมถะและวิปัสสนา เพียง ๒ อย่างเท่านั้น ศีลอยู่ในสมถะ ศีลรวมอยู่ในสมถะ เป็นบริวาร คือรวมอยู่ในคำว่า สมถะก็ได้ คือความสงบทางกาย ทางวาจา ทางจิต แล้วก็มีปัญญาที่เป็นวิปัสสนาเห็นแจ้งแทงตลอดสิ่งทั้งปวง ถ้าพูดเพียง ๒ เรื่อง แม้จะพูดเพียง ๒ เรื่อง ว่า สมถะ และ วิปัสสนา มันก็หมดเหมือนกัน สามารถที่จะทำลายความทุกข์ได้ด้วย

เหมือนกัน ฉะนั้นจะพูดสั้นๆว่า ดำรงชีวิตด้วยสมถะและ
วิปัสสนา ก็เรียกว่า ดำรงชีวิตถูกต้องตามหลักพื้นฐาน อยู่
นั่นเอง

นี้อาตมาได้แสดงมาโดยหัวข้อว่าจะกล่าวโดยอภฺรฐัง
คิกมคฺคกัได้อ หรือจะกล่าวโดยอริยสัมมาสมาธิมีบริหาร ๗
กัได้อ โดย ศีล สมาธิ ปัญญา กัได้อ โดยสมถะและวิปัสสนา
กัได้อ มันเท่ากันเลย มันเหมือนกันเลย มันเท่ากันเลย แต่
เรียกชื่อไม่เหมือนกัน เรียกชื่อยาวสั้นกว่ากัน แจกมากแจก
น้อยกว่ากัน แต่เป็นเรื่องเดียวกันและเท่ากัน เอาทั้งหมดมา
แบ่งเป็นสมถะและวิปัสสนา มันกัได้อเพียง ๒ เรื่อง เอามา
แบ่งเป็นศีล สมาธิ ปัญญา มันกัได้อ ๓ เรื่อง เอามาแบ่งเป็น
๘ มรรคมีองค์ ๘ มันกัได้อ ๘ เรื่อง แต่ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่อง
เดียวกันเท่ากัน พูดต่างกันโดยวิธีสำหรับพูด แต่ตัวเรื่องกั
พูดนั้นมันเท่ากัน

ปฏิบัติอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐

ที่นี้จะได้บอกกล่าวกันต่อไปถึงชื่อของธรรมะอื่นๆ ซึ่ง
เป็นหลักดำรงชีวิต เป็นหลักดำรงชีวิตถูกต้องโดยพื้นฐาน
ขอให้จำคำนี้ไว้ให้ตักๆ หลักดำรงชีวิตอย่างถูกต้องโดยพื้นฐาน
โดยธรรมชาติพื้นฐาน กล่าวมาแล้ว ๓ พวก ๓ หมวด

ที่นี้จะกล่าวถึงหมวดอื่นบ้าง นั่นก็คือหมวดที่เรียกว่า กุศลกรรมบถ นี้ก็คือ ความถูกต้องทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ กายกรรม ๓ อย่าง วจีกรรม ๔ อย่าง มโนกรรม ๓ อย่าง ซึ่งชินหุ หรือว่าชินตา อ่านกันมามากแล้ว ให้มัน ถูกต้องทางกาย ทางวาจา ทางใจ แม้จะไม่กล่าวถึงมรรค ผล นิพพาน แต่ก็ เป็นมรรค ผล นิพพาน อยู่ในตัว ถ้ามีความ ถูกต้องทางกายแล้ว ทางวาจาแล้ว ทางจิตแล้ว มันก็ไม่ไปไหน สมณะวิปัสสนาก็ย่อมจะเกิดขึ้นมาเอง นี่เป็นกล่าวขั้นพื้นฐาน ที่สุด เพราะฉะนั้นหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ จึงถูกจัดไว้เป็น หลักพื้นฐานสำหรับระดับทั่วไป ในระดับต่ำ ระดับชาวบ้าน ระดับฆราวาสครองเรือน

ผู้ที่เคยศึกษาเรื่องกุศลกรรมบถ ๑๐ มาแล้ว ก็พึง เข้าใจให้ดีกว่า เมื่อท่านกล่าวโดยหลักพื้นฐานทั่วไป ถึงขั้น ฆราวาสครองเรือนก็กล่าวเป็นหลักอย่างนี้ แต่อย่าลืมว่า โดย หลักกุศลกรรมบถ ๓ อย่างนี้ มันขึ้นไปได้ถึงเรื่องสมณะและ วิปัสสนา โดยเฉพาะมโนกรรมที่ไม่โลภ เพ่งเล็ง ที่ไม่พยายาท ที่ไม่เบียดเบียนนั้น เป็นความถูกต้องทางจิต ซึ่งเมื่อมีความ ถูกต้องอย่างนี้แล้ว มันย่อมมีความเป็นสมาธิ เป็นสมณะ เป็นวิปัสสนา ไปตามลำดับ โดยที่จะรั้งไว้ไม่อยู่ แต่เมื่อกล่าว โดยหลักพื้นฐานขั้นต้นๆ ก็กล่าวไว้อย่างนี้ก่อน ให้มันอยู่ใน

ระดับง่าย ๆ สำหรับเด็กๆ หรือสำหรับคนที่แรกตั้งต้น แต่อย่าลืมว่า ถ้ามันตั้งต้นได้แล้วมันเอาไว้ไม่หยุดอก มันต้องไปจนถึงสุดท้ายด้วยเหมือนกัน ฉะนั้นอย่าดูถูกกุศลกรรมบถ ๑๐ ว่ามันตื่นหรือมันง่าย หรือว่ามันปักหลักอยู่ที่นี้ไม่ไปไหน อย่างนั้นก็ไม่ใช่ ลองเจริญกุศลกรรมบถ ๑๐ ให้ถูกต้องสิ มันก็ไปจนถึงสมาธิ จนถึงวิปัสสนาได้ด้วย

ปฏิบัติโดยถูกต้องกับสิ่งทั้งปวง ยึดเป็นตัวตนไม่ได้

ที่นี่ ก็จะกล่าวไปในรูปแบบที่เรียกว่า เอาเปรียบในการกล่าวก็ได้ โดยวิธีที่เหมาะสมกับการที่ทุกอย่างยึดถือไม่ได้ นี้หมายความว่า ถ้าเขาถามว่าท่านปฏิบัติอย่างไร ท่านมีหลักปฏิบัติอย่างไร ท่านมีแนวปฏิบัติอย่างไร? เราก็ตอบอย่างไม่มีทางผิด ว่าปฏิบัติโดยแนวที่เหมาะสมกับการที่ทุกอย่างมันยึดถือว่าตัวตนไม่ได้ ธรรมชาติพื้นฐานมันมีอยู่ว่า ธรรมชาติทั้งหลายมันเป็นสิ่งที่ว่าตัวตนไม่ได้ ฉะนั้นเราปฏิบัติอะไร ปฏิบัติอะไรก็ตาม ให้มันเหมาะสมเข้ากันได้กับเรื่องที่ว่า ทุกสิ่งยึดถือเป็นตัวตนไม่ได้ นี่คือธรรมชาติ ธรรมชาติมันมีมาในลักษณะที่ว่า ยึดถือเอาเป็นตัวตนไม่ได้ ให้เป็นสักแต่ว่า ธรรมชาติ ถ้าไปยึดถือเป็นตัวตน มันก็ผินกระแส มันก็สู้รบ

กับธรรมชาติ มันก็ตายเปล่า ฉะนั้น ปฏิบัติให้คล้อย ให้
ถูกต้อง กับข้อที่ว่า สิ่งทั้งปวงยึดถือว่าเป็นตัวตนไม่ได้

เรื่องสิ่งทั้งปวงยึดถือว่าเป็นตัวตนไม่ได้นี้ ได้เคยพูดมา
มากมายแล้ว และเข้าใจว่าพอจะเข้าใจกันได้ ว่า สิ่งปรุงแต่ง
ทั้งหลายเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งปรุงแต่งนั้นคือสังขาร
สังขาร แปลว่า ปรุงแต่ง เรียกสั้นๆว่า สิ่งปรุงแต่ง

ที่นี้คำว่า สิ่งปรุงแต่ง นั้นมีความหมาย ๒ ความหมาย
คือว่า มันถูกปรุงแต่งมาโดยสิ่งอื่น มาเป็นอย่างไร แล้วมัน
ก็จะปรุงแต่งสิ่งอื่นๆต่อไปอีก คำว่า ปรุงแต่ง นั้นมีทั้งฝ่าย
กระทำและฝ่ายถูกกระทำ ฝ่ายถูกกระทำก็ถูกปรุงแต่งมาแล้ว
ก็เรียกว่าสังขาร แล้วมันยังมีหน้าที่ปรุงแต่งสิ่งอื่นต่อไปอีก
ก็ยังเรียกว่าสังขาร ฉะนั้นสังขารจึงมีความหมายเป็นทั้งฝ่าย
ถูกกระทำ และฝ่ายกระทำ พุทธภาษาไวยากรณ์ก็เป็นทั้งกัตตะ
และเป็นทั้งกัมมะ

สิ่งที่เป็นสังขาร คือสิ่งปรุงแต่งนั้น ไม่มีอะไรที่ยึดถือ
เอาเป็นตัวตนได้ คือเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังนั้นเรา
จะต้องวางหลักปฏิบัติการเป็นอยู่ของเรา ให้สมคล้อยกับ
ความจริงข้อนี้ คือความจริงที่ว่า สิ่งทั้งปวงยึดถือว่าตัวตน
ไม่ได้ พอมีหลักผิดไปจากนี้ มันก็กัดเอาทันที สังขารที่เรา
ไปยึดเอาเป็นตัวตน มันจะกัดย้อนกลับมากัดเอาเอาทันที
นั่นแหละคือความทุกข์

จงปฏิบัติชนิดที่ว่า เข้ากันได้กับกฎของธรรมชาติอัน
เด็ดขาดว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงยึดถือว่าตัวตนไม่ได้, นี่คือ
หัวใจของพระพุทธศาสนา ที่มีบาลีว่า สพเพ ธมฺมา นาลํ
อภินิเวสาย...ธรรมทั้งหลายทั้งปวง อันใครๆไม่ควรยึดมั่น
ถือมั่น ธรรมในที่นี้หมายถึงสิ่ง สิ่งในที่นี้หมายถึงสังขาร
และเลยไปถึงวิสังขารก็ได้ แม้ที่เป็นวิสังขารมิใช่สังขาร ก็
ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวตน เพราะมันเป็นตัวธรรมชาติ
เอง สังขารก็เป็นสังขาร วิสังขารก็เป็นวิสังขาร จะมายึดมั่น
เป็นตัวเป็นตนของตนไม่ได้ ดังนั้น พระนิพพานก็เป็นพระ
นิพพาน จะมาเป็นตัวตนของใครไม่ได้

ที่นี้ที่เกี่ยวกับเรื่องของคนคนหนึ่ง มันก็มีว่า จิตมีความ
รู้สึกคิดนึก มันคิดนึกไปในทางยึดมั่นถือมั่น มันก็เป็นความ
ยึดมั่นถือมั่น แต่เมื่อสิ่งทั้งหลายทั้งปวงยึดถือไม่ได้ จิตนี้ก็
ไม่ควรยึดถือสิ่งใดว่าเป็นตัวตน แม้แต่ร่างกายนี้ แม้แต่
ชีวิตนี้ แม้แต่อัตตภาพนี้ จิตนี้ ก็ไม่ควรจะยึดมั่นว่าของตน
นี่สิ่งที้นอกออกไป เช่น บุญ กุศล สวรรค์ นิพพาน ด้วยก็ได้
ว่าเป็นธรรมชาติ ตามธรรมชาติ ไม่อาจจะยึดถือว่าเป็นตัวตน
ของตน พระนิพพานเป็นวิสังขาร ไม่มีความทุกข์เลย แต่ถึง
อย่างนั้นก็ไม่อาจจะถูกยึดถือว่าเป็นตัวตนหรือของตนให้แก่
ใครได้ คงเป็นพระนิพพานถาวรอยู่ตลอดเวลา

นี่สรุปความสั้นๆว่า จะต้องปฏิบัติให้เหมาะกับการที่สิ่ง
ทั้งหลายทั้งปวง อันใครๆยึดมั่นถือมั่นไม่ได้

เป็นอยู่โดยไม่ต้องรัก โกรธ เกลียด กลัว ฯลฯ

ทีนี้ก็จะพูดต่อไปอีก ต่อไปอีก ให้มันฟังง่ายขึ้นไปอีก
จะปฏิบัติในลักษณะที่ไม่มีอะไรที่จะต้องไปรัก ไปโกรธ ไป
เกลียด ไปอาลัยอาวรณ์ ไปทึ่งไปหวง ไปอิจฉาริษยา ปฏิบัติ
โดยหลักที่ไม่ต้องมีอะไร ที่จะต้องเข้าไปรัก ไปโกรธ ไป
เกลียด ไปกลัว เป็นต้น

แล้วก็เลยไปถึงว่า ประหลาดหรืออัศจรรย์ น่าอัศจรรย์
ถ้ายังเห็นเป็นของประหลาดอยู่ คนนั้นยังโง่อยู่ ถ้ายังเห็น
เป็นของน่าอัศจรรย์อยู่ที่คนนั้นมันยังโง่อยู่ ระวังให้ดี เรื่อง
นี้อาจจะกล่าวรวมไปถึงว่า แม้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
ก็เถอะ ก็เป็นตามธรรมชาติ ตามกฎเกณฑ์ของท่าน ไม่น่า
ประหลาด ไม่น่าอัศจรรย์ แต่ยกเว้นให้สำหรับพูดตาม
ธรรมดา พูดภาษาชาวโลก ก็ได้ยินอุบาสก อุบาสิกา ร้อง
ตะโกนว่า พระพุทธเจ้าหน้าอัศจรรย์จริง นี่ก็ไม่ใช่ไร นี่พูด
ตามความรู้สึก แต่ว่าจิตไม่ได้หมายมั่นเป็นตัวเป็นตน เขาพูด
ตามความรู้สึก เรื่องอย่างนี้มีบ่อย บาลีนี้ พระพุทธเจ้าหน้า
อัศจรรย์จริง นี่พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัส พระพุทธเจ้าจะตรัส

อย่างนั้นไม่ได้ แต่พวกเราชาวโลกนี้ พอรู้จักพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เข้าก็รู้สึกว่่าน่าอัศจรรย์ น่าอัศจรรย์ น่าอัศจรรย์ ก็ตะโกนออกมา นึกก็แปลว่า เป็นความรู้สึกเท่านั้น ไม่ใช่ความจริงของธรรมชาติ โดยความจริงของธรรมชาติ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงก็สักว่าเป็นธรรมชาติ

ทีนี้ จะให้เห็นไปถึงข้อที่ว่า ไม่มีอะไรที่จะควรเรียกว่าน่าอัศจรรย์ หรือน่าอัศจรรย์ ในโลกนี้ เวลานี้ เขาทำอะไรได้ ซึ่งคนทั้งหลายเป็นผู้หลงว่่าน่าอัศจรรย์ น่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง จึงไปซื้อทีวีมา จึงไปซื้อวีดีโอมา ไปซื้อรถยนต์มา ไปซื้ออะไรต่างๆ ที่ว่ามันน่าอัศจรรย์ นี่คือความโง่ ถ้ารู้สึกว่่าสิ่งเหล่านี้น่าอัศจรรย์ ก็เรียกว่าความโง่ยิ่งเหลืออยู่มาก แต่ถ้ารู้ว่ามันเช่นนั้นเอง มันเช่นนั้นเอง มันเช่นนั้นเอง ของที่เห็นว่่าน่าอัศจรรย์สักเท่าไร จะไปโลกพระจันทร์กันได้ หรือว่าจะทำอะไร อีเลคโทรนิค คอมพิวเตอร์ อะไรก็ตาม ถ้ายังรู้สึกว่่าน่าอัศจรรย์อยู่ ก็คือมันยังโง่อยู่ ถ้ารู้สึกว่่าเช่นนั้นเอง เมื่อประกอบกันเข้าแล้วมันเป็นเช่นนั้นเอง เมื่อปรุงแต่งกันเข้าแล้ว มันเป็นเช่นนั้นเอง เช่นนั้นเอง อย่างนี้เรียกว่าไม่โง่ ฉะนั้นจะต้องปฏิบัติจนถึงขนาดที่เรียกว่า ไม่มีอะไรที่เรียกว่าประหลาด หรือน่าอัศจรรย์ หรือน่ากลัว น่าตกใจ

เอาที่เป็นอย่างง่าย ๆ กันดีกว่า อย่างนั้นมีเรื่องบางคน
ไม่รู้เรื่อง เอาอย่างง่าย ๆ เช่นว่า เมื่อผ้าทองนะ ชำแหละผ้า
ทองคน หรือผ้าทองสัตว์ เช่นวัว เช่นควาย เช่นหมู ออก
มากระจายแผ่ออก เด็ก ๆ ล้วนทั้งนั้นแหละ เด็ก ๆ ล้วนทั้งนั้น
ถึงคนใหญ่บางคนก็กลัว บางคนก็อาเจียนเพราะมันน่ากลัว
หรือมันประหลาด ถ้ายังรู้สึกน่ากลัวหรือน่าประหลาด อย่างนี้
ก็คือยังไม่รู้อะไร ยังไม่รู้อะไร ถ้ารู้อะไรถึงที่สุด มันก็จะไม่มี
อะไรที่น่ากลัว นี่เพียงแต่เห็นเลือดมากสักหน่อยก็เป็นลม
แล้ว มันไม่มีความรู้ที่ถูกต้องว่า มันเช่นนั้นเอง ฉะนั้น ถ้ามี
ความรู้อย่างถูกต้องว่าเช่นนั้นเองแล้ว ก็จะไม่มียอะไรที่น่า
ประหลาด หรือที่น่าตกใจ หรือน่ากลัว นี่เรื่องธรรมดาแท้ ๆ
เรื่องตลอดกาลด้วย การที่ได้ผ้าคน หรือผ้าสัตว์ออกมาให้
เห็นข้างใน เหมือนอย่างที่เขาชำแหละสัตว์ คนที่ไม่เคยเห็น
มันก็น่ากลัว มันก็รู้สึกกลัว มันก็ตกใจ มันก็ประหลาด จะ
มีอะไรก็ตาม มันเป็นเช่นนั้นเองทั้งนั้น ฉะนั้นจึงไม่ต้อง
ประหลาดใจ ไม่ต้องอัศจรรย์ใจ ไม่ต้องกลัว ไม่ต้องกลัว

นี่เราจะปฏิบัติโดยหลักที่ว่าเราไม่ต้องรัก ไม่ต้องโกรธ
ไม่ต้องเกลียด ไม่ต้องกลัว ไม่ต้องอาลัยอาวรณ์ ไม่ต้อง
วิตกกังวล ไม่ต้องอิจฉาริษยา ไม่ต้องหึง ไม่ต้องหวง ไม่ต้อง
ฆ่าตัวตายในที่สุด นี่เรียกว่า แสดงโดยผลที่มันจะได้รับจาก
การปฏิบัติที่ถูกต้อง

ปฏิบัติอยู่โดยหลักเพิกถอนกรรมเก่า

เอ้า, ทีนี้ก็พูดเลยว่า จะปฏิบัติในลักษณะที่เป็นการเพิกถอนกรรมเก่า เพิกถอนกรรมเก่า ข้อนี้บางคนไม่ทราบ แล้วบางคนก็ทราบมาผิดๆ ที่ว่าอะไรๆ ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องของกรรมทั้งนั้น เป็นเรื่องเข้าใจผิด เข้าใจผิดกันอยู่เป็นพื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า สุขทุกข์มิใช่เป็นผลของกรรมเก่า ความสุขความทุกข์ที่ได้รับมิใช่เป็นผลของกรรมเก่า แต่มัน เป็นผลของการปฏิบัติผิดหรือปฏิบัติถูก ต่อกฎของอิทัปปัจจยตา ถ้าปฏิบัติผิดต่อกฎของอิทัปปัจจยตา ทีนี้และเดี๋ยวนี้ ต้องเป็นทุกข์แหละ ถ้าปฏิบัติถูกต้องกฎอิทัปปัจจยตา ทีนี้เดี๋ยวนี้ แล้วมันไม่เป็นทุกข์ดอก แม้ว่ากรรมเก่ามันจะมีมาจริง ก็เอาให้มันมาเถอะ จะต้อนรับด้วยกฎอิทัปปัจจยตา ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของอิทัปปัจจยตาอยู่เสมอ ในขณะที่อารมณ์มากระทบทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีผัสสะแล้ว มีสติปัญญา มีวิชชากำกับผัสสะ อย่างนี้แล้ว จะไม่มีทุกข์ แม้ว่ากรรมเก่ามันจะมีมา มันก็ทำให้เป็นทุกข์ไม่ได้

นี่เป็นเรื่องที่สังเกตเห็นว่า เข้าใจผิดกันอยู่มาก อะไรก็กรรมเก่า ยอมแพ้กรรมเก่า กรรมเก่า แต่ธรรมชาติของพระพุทธเจ้านั้น ไม่ได้ว่าเป็นเพราะกรรมเก่า สุขทุกข์มิใช่

เป็นผลของกรรมเก่า แต่เป็นผลของการปฏิบัติผิดหรือปฏิบัติ
ถูกต้องกฎอภิปัจจยตาที่นี้และเดี๋ยวนี้ นั่นเราจะปฏิบัติชนิด
ที่ว่ากรรมเก่าทำอะไรไม่ได้ เราจะดำรงชีวิต ปฏิบัติตนอยู่ใน
ลักษณะที่กรรมเก่าทำอะไรไม่ได้ มีแต่กรรมใหม่ที่ทำใหม่
ถูกต้องดียิ่งๆขึ้นไป ปฏิบัติอย่างนี้แหละวิเศษ

ปฏิบัติในลักษณะเพิกถอนอำนาจ ของผีสังเทวดา

นี่ต่อไปอีกก็ว่า จะปฏิบัติในลักษณะที่มันเพิกถอน
อำนาจของผีสังเทวดาพระเป็นเจ้าในที่สุด ปฏิบัติเพิกถอน
ชนะอำนาจของผีสังเทวดาต่างๆ ผีโง่ๆ ผีเด็กๆ ผีต่างๆ จนถึง
เทวดา จนถึงพระเจ้า จนถึงพระเป็นเจ้า จนถึงเป็นจอม
พระเป็นเจ้า ก็ทำอะไรเราไม่ได้ เพราะเรามีเครื่องมือคือ
อภิปัจจยตา พระเจ้าเหล่านั้นจะสาปให้เราเป็นอะไรไม่ได้
สาปไม่ได้ เพราะเรามีหลักอภิปัจจยตา ถืออยู่เป็นหลักว่า
ปฏิบัติอย่างนี้มันไม่มีทุกข์ มันไม่เกิดทุกข์ ปฏิบัติอยู่อย่างนี้
มันไม่มีทางที่จะมีความทุกข์ ต่อเมื่อเราปฏิบัติผิด ปฏิบัติผิด
ต่อกฎของอภิปัจจยตาเสียเอง ถ้าอย่างนี้แล้วต้องเป็นทุกข์
ไม่ต้องมีผีสังเทวดาที่ไหนเข้ามาให้โทษดอก ไม่มีพระเจ้า
ที่ไหนมาสาปแข่งดอก มันก็เป็นทุกข์เสียเอง เพราะปฏิบัติ

ผิดต่อกฎอิทัปปัจจยตา คือ ปฏิบัติไปในทางที่ทำให้เกิดทุกข์
ขึ้นมา ขอให้เราปฏิบัติชนิดที่ว่าเพิกถอนอำนาจผีสามเทวดา
พระเป็นเจ้า พระอะไรเสียได้ อยู่ด้วยความถูกต้อง ตามกฎ
อิทัปปัจจยตา

นี่คือ หลักปฏิบัติ ที่เมื่อกล่าวเอาผลเป็นหลัก ปฏิบัติ
เพื่อได้ผลอย่างนี้

ปฏิบัติชนิดที่ขับไลโซคชาตาราคี

ที่นี้ก็พูดเสียเลยว่า เราจะปฏิบัติชนิดที่ไล่หรือตะเพิดไล่
โซคเคราะห์ชาตาราคี ที่หมอดูว่าโซคร้ายชาตาร้าย อะไรร้าย
ชาตาราคีร้าย โซคร้าย เราตะเพิดไปให้หมดได้ ด้วยการ
ปฏิบัติให้ถูกต้องต่อกฎของอิทัปปัจจยตาแล้ว มันเป็นทุกข์
ไม่ได้ ฉะนั้นก็เลิก เลิกกันที่เรื่องโซคดี โซคร้าย เรื่องดวงดี
ดวงเสีย ดวงอะไรนี้ เลิกกันที่ เพราะว่าเราปฏิบัติตามกฎของ
อิทัปปัจจยตา อย่างถูกต้องแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็ไม่มี ความหมาย
ดังนั้นเราปฏิบัติในลักษณะที่ว่า ไม่มีโซคดีโซคร้ายกะเรา เรา
อยู่เหนือ เหนืออำนาจของโซค ของเคราะห์ ของไสยศาสตร์
ทั้งหลาย

นี่ก็คล้ายกับว่า ปฏิบัติจนอยู่นอกอำนาจของดาว ของ
เคราะห์ชาตาราคีอะไร กระทั่งอยู่นอกเหนืออำนาจของผีสาม

เทวดา พระเป็นเจ้าที่ยังกินสินบนนะ พุดอย่างนี้ไม่ใช่คำ
เขาพุดตามความจริง พระเป็นเจ้าถ้าตามแบบที่พุดกล่าวๆ
กันนั้น กินสินบนทั้งนั้น ต้องมีบนบานบูชาอันต่อนั้น
อย่างนี้ หรือจะต้องอ้อนวอน จะต้องอ้อนวอนกินสินบน
ชนิดหนึ่งเหมือนกัน ถ้าต้องอ้อนวอนแล้วพระเจ้าจึงจะช่วยนะ
พระเจ้ากินสินบน คือการอ้อนวอนนั้นแหละ พระเจ้าอย่างนี้
เรามีการปฏิบัติชนิดที่จะออกมาเสีย ออกมาจากอำนาจของ
พระเจ้า

หลักสำคัญ

ต้องดำเนินชีวิตตามกฎอิทัปปัจจยตา

ที่นี่ ก็รวมความว่า เราจะต้องปฏิบัติดำเนินชีวิต ชนิด
ที่ไม่ให้ผิดต่อกฎของอิทัปปัจจยตา มาจบกันที่นี่ เราจะต้อง
ปฏิบัติดำเนินชีวิต ไม่ให้ผิดกฎของอิทัปปัจจยตา แล้วมัน
จะแก้ได้หมด ศึกษาเรื่องอิทัปปัจจยตาให้ดีๆ ควบคุมผัสสะ
ไว้ได้เสมอไป ไม่ให้เกิดตัณหา อูบาทาน ไม่ให้เกิดทุกข์เลย
เพราะปฏิบัติไม่ให้ผิดต่อกฎของอิทัปปัจจยตา แล้วจะแก้
ปัญหาได้หมด นี่ใจความสำคัญมาอยู่ที่ตรงนี้แล้วว่า ปฏิบัติ
ถูกต้องโดยหลักพื้นฐาน ก็คือปฏิบัติอย่าให้ผิดต่อกฎของ
อิทัปปัจจยตา ที่เป็นความดับทุกข์ ให้มันเป็นความหยุด

ความทุกข์ ดับความทุกข์ ไล่ตะเพิดความทุกข์ออกไปเสีย
หมดสิ้น

ปฏิบัติให้เกิดผลเป็นอยู่ดี ไม่มีทุกข์ในสามภุมิ

ที่นี้ก็ดูผลที่น่าชื่นใจในขั้นสุดท้าย ว่า เราจะต้องปฏิบัติ
ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในทั้ง ๓ ภุมิ ในทั้ง ๓ ภุมิ :
กามาวจรภุมิ คือยังต้องอยู่ด้วยกามคุณ นี้ภุมิหนึ่ง ต้อง
ปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้ถูกต้อง ไม่ให้มันเกิดเป็นพิษ เป็น
โทษขึ้นมาได้ ยังเป็นบุญคุณ เป็นสัตว์ธรรมดาอยู่ ยังต้อง
เกี่ยวข้องกับกามคุณ ก็ปฏิบัติอย่าให้โทษมันเกิดขึ้นมาได้
อันเนื่องมาจากกามคุณ คือ ปฏิบัติธรรมะ อย่างน้อยที่สุดก็
กุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นแหละ ถ้าปฏิบัติได้ตามนั้นแล้ว แม้
จะเป็นผู้ครองเรือนบริโศกคาม ก็ไม่มีโทษอะไร

และปฏิบัติให้ถูกต้องแม้ในขั้นรูปาวจรภุมิ คือเหนือ
กามขึ้นไป ไปเป็นพรหม เป็นพรหมมีรูป ก็โดยกฎอัทธ
ปัจจัยตาอีกนั่นเอง ไม่มีความทุกข์ในภุมินั้นๆ แม้ว่าจะละ
จากกามเสียแล้ว ไปอยู่ในสภาพที่ไม่มีกาม มีแต่รูปบริสุทธิ์
รูปธรรมบริสุทธิ์ ก็ยังได้ ก็ไม่มีทุกข์

ที่นี้สูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง อรูปาวจรภุมิ อรูปาวจรภุมิ
ภุมิที่ไม่มีรูป ที่เรียกกันว่าอรูปพรหมนั้น จกามาพจน์นั้นมี

กามคุณ รูปพรหมไม่มีกามคุณ อรูปพรหมไม่มีกามคุณ
แปลว่าจะสูงขึ้นไปอยู่ในภูมิไหนใน ๓ ภูมินั้น ก็ไม่มีความ
ทุกข์ ไม่มีความผิดพลาดในภูมินั้นๆ มีแต่จะก้าวล่วงขึ้นไป
ก้าวล่วงขึ้นไป จนถึงออกไปจากภูมิเหล่านี้ ไปสู่โลกุตตรภูมิ
ออกไปเสียจากภพทั้ง ๓ นี้ได้ ออกไปเสียจากกามภพ รูปภพ
อรูปภพ แล้วก็ไปสู่โลกุตตรภูมิ ซึ่งมีใช้ภพ

ในชีวิตประจำวันต้องได้ชิมรสนิพพาน

ที่นี่ จะให้มาในชีวิตประจำวันมากขึ้น ก็ขอให้มีการ
ปฏิบัติในลักษณะที่ได้ชิมรสพระนิพพานล่วงหน้า ชิมรส
พระนิพพานล่วงหน้าอยู่เป็นประจำ คือมีชีวิตชนิดที่กิเลส
ไม่ครอบงำ แล้วก็รู้สึกได้ด้วยตนเองว่า เมื่อกิเลสไม่ครอบงำ
แล้วมันมีชีวิตอย่างไร เป็นอย่างไร นี่มีชีวิตเย็นอย่างนี้เป็น
นิพพานล่วงหน้า เป็นนิพพานชิมลองกันก่อน ระวังรักษา
กาย วาจา ใจ ให้ดี อย่าให้กิเลสเกิดขึ้นครอบงำได้ แล้ว
มันก็จะมีความเย็น เป็นความหมายของนิพพาน ตามมาก
ตามน้อยอยู่ในการประพฤติกกระทำนั้นๆ แปลว่า เราปฏิบัติ
ชนิดที่เป็นการดีมี หรือชิมรสของพระนิพพานล่วงหน้า อยู่
เป็นประจำ แล้วก็พอใจมากขึ้นก็ปฏิบัติมากขึ้น พอใจมาก
ขึ้นก็ปฏิบัติมากขึ้น จนกว่าจะได้นิพพานชนิดถาวร คือกิเลส

ไม่เกิดอีกต่อไป เดี่ยวนี้ว่า เมื่อกิเลสไม่เกิด เราชิมรสพระนิพพานเป็นการล่องหน้า แล้วทำให้กิเลสน้อยลง ก็มีชิมรสของพระนิพพานมากขึ้น สามารถควบคุมไม่ให้กิเลสเกิดได้เป็นวันๆ เดือนๆ อย่างนี้ ก็ชิมรสของพระนิพพานได้เป็นวันๆ เดือนๆ จนกว่าจะทำให้กิเลสหมดไป ไม่มีมาอีก นี่เป็นการหลุดพ้นจริง เข้าถึงซึ่งภาวะแห่งพระนิพพานอันสมบูรณ์โดยแท้จริง

นี่คือ แบบการดำรงชีวิตชนิดพื้นฐาน ในความหมายหลายๆแง่ หลายๆมุม ต่างแง่ ต่างมุม เอามาใคร่ครวญพิจารณาดูให้ดี แล้วก็จะเห็นว่า เป็นการครองชีวิตแบบพื้นฐานทั้งนั้นแหละ แม้จะมีการครองชีวิตแบบชิมรสพระนิพพานล่องหน้าอยู่เป็นประจำวัน ก็เป็นพื้นฐาน เพราะมันเป็นพื้นฐานอย่างนั้นจริงๆ เมื่อมีรสของพระนิพพาน คือว่างจากกิเลส ไม่มีกิเลสรบกวนอยู่เป็นพื้นฐานแล้วก็ไม่ต้องกลัวมันก็ก้าวหน้าๆ ก้าวหน้าไปจนถึงมีนิพพานที่สมบูรณ์

เราจึงควรสนใจให้เป็นอย่างยิ่ง ในเรื่องมีชีวิตปัจจุบันประจำวันนี้ ให้เป็นการชิมรสของพระนิพพานล่องหน้า ล่องหน้าอยู่เรื่อยๆไปเถิดจะเป็นผลดี คือจะก้าวไปโดยเร็ว จะก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางได้โดยเร็ว เมื่อกิเลสเกิดขึ้น ก็รู้จักว่ามันเป็นอย่างไร รู้จักทำไม่ให้กิเลสเกิดขึ้น เมื่อกิเลส

ไม่เกิด ก็รู้จักว่ามันมีผลอย่างไร มันเย็นอย่างไร นั่นแหละ
ชิมรสพระนิพพานล่วงหน้า เป็นระยะ เป็นคราวๆ เป็น
ครั้งคราวๆ จนกระทั่งว่า มันสมบูรณ์เลย ไม่เป็นครั้งคราว
ติดต่อเนื่องกันไปไม่ขาดตอนเลย เพราะว่ากิเลสมันหมดไป
เพราะได้ทำให้กิเลสชুবผอมจนตายไป ไม่ให้โอกาสกิเลสเกิด
ไม่ให้อาหารแก่กิเลส ไม่ส่งเสริม ไม่ให้ปัจจัยแก่กิเลส จน
กิเลสมันผอมและตายไป นี่เราเรียกว่าปฏิบัติโดยหลักพื้นฐาน
แท้ๆ เป็นหลักพื้นฐานแท้ๆ

นี่ก็ได้อธิบายมาพอสมควรแก่เวลาแล้วว่า จงมีชีวิตชนิด
ที่เป็นการศึกษาปฏิบัติ มีหลักพื้นฐานถูกต้อง ถูกต้องตามหลัก
พื้นฐานของธรรมชาติคือเป็นอย่างนี้ อยู่โดยอริยมรรคมีองค์ ๘
อยู่โดยศีล สมาธิ ปัญญา อยู่โดยถูกต้องตามหลักของสมณะ
วิปัสสนา อยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ แล้วปฏิบัติโดยหลักที่
ถูกต้องกับข้อที่สิ่งทั้งปวงยึดถือไม่ได้ แล้วปฏิบัติโดยวิธีที่
ไม่ต้องเกิดความรัก โกรธ เกลียด กลัว วิตกกังวล อาลัย
อาวรณ์ ปฏิบัติอยู่โดยหลักที่เพิกถอนกรรมเก่า กล้าทำทนาย
กรรมเก่า ปิดประตูกรรมเก่า ไม่ให้ตามมารังแกได้ แล้ว
ก็ปฏิบัติชนิดที่ตะเปิดโล่ โชคเคราะห์ชาตาราตีผีसांगเทวดา
พระเป็นเจ้าที่ยังกินสินบนออกไปให้หมดสิ้น แล้วก็ดำเนิน
ชีวิตอย่าให้ผิดแบบอหิทัปปัจจยตา อย่าให้ผิดกฏอหิทัปปัจจยตา

ก็จะได้อย่างที่วามานั้น จะเป็นผู้ที่ได้ดีที่สุด ไม่ว่าจะตั้งอยู่ใน
ภพไหน ยังมีชีวิตเป็นกามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจร
ภูมิ ก็สามารถดำรงอยู่โดยไม่ต้องเป็นทุกข์เลย แล้วก็ได้รับ
พระนิพพานล่วงหน้า พระนิพพานชิมลองอยู่เป็นประจำ เป็น
ประจำ แล้วก็เจริญงอกงามยิ่งขึ้นๆ จนเป็นนิพพานที่สมบูรณ์
มันก็ทันเวลาเสร็จได้ในชีวิตปัจจุบันนี้ ก่อนแต่ที่จะเข้าไป
ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรจะได้รับ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็น
มนุษย์และพบพระพุทธศาสนา

การบรรยายนี้ ก็สมควรแก่เวลาและเรี่ยวแรง ของผู้
บรรยาย จึงต้องขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้เพียงเท่านี้ เป็น
โอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดบทพระธรรมคณสาธยาย
มีเนื้อความส่งเสริมกำลังใจ ส่งเสริมกำลังสติปัญญา ของท่าน
ทั้งหลาย ให้เจริญงอกงามก้าวหน้า ไปในทางแห่งการปฏิบัติ
ดังกล่าวมาแล้วนั้นทุกประการ ณ กาลบัดนี้

- ในโลกนี้...คนมีปัญหา ย่อมหาสุขพบ แม้ในยามทุกข์

เตตฤณชาดก ขุ.ชา. ๒๗/๑๐๐๖

บันทึกการจัดพิมพ์

ธรรมสภา และ สถาบันบันลือธรรม ขอกราบนมัสการ
ขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์
หลวงพ่อดุสิตทาสภิกขุ องค์บรรยายแห่งหนังสือเล่มนี้ เป็นอย่างสูง
อันกล่าวถึงเรื่องความหมายของชีวิต การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง และ
วิธีปฏิบัติเพื่อการมีชีวิตอยู่โดยปราศจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่ง
ทั้งปวง เพื่อการเข้าถึงพระนิพพานในชีวิตประจำวัน

ขอกราบขอพระคุณ มูลนิธิ กองทุน โรงเรียน หน่วยราชการ
องค์การ วัด ร้านหนังสือและศูนย์จำหน่ายหนังสือทั่วราชอาณาจักร
ที่กรุณาช่วยเผยแพร่หนังสือเล่มนี้

ท่านที่ปรารถนามีไว้ศึกษาหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน

โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา

๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๔๔๐ โทรสาร. ๔๔๑๑๕๑๗

•

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมะไว้บริการแก่ท่านสาธุชน
จากสำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่
ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

๒ - ๖ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐ โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๖๐๔

• สถาบันบันลือธรรม ขอกราบเรียนเชิญท่านสาธุชนร่วมฟังพระธรรมเทศนา
ในรายการ พบพระ พบธรรม ได้ทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.
ณ ห้องประชุมสถาบันบันลือธรรม อาคารศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ท่าน
สาธุชนที่สนใจสอบถามองค์บรรยายธรรมได้ทุกวัน ที่ โทรศัพท์ (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕

มีโดยไม่ต้องเป็นตัวกู

๐ ถ้าจะอยู่	ในโลกนี้	อย่างมีสุข
อย่าประยุคต์	สิ่งทั้งผอง	เป็นของฉัน
มันจะสุข	เผากระบาล	ท่านทั้งวัน
ต้องปล่อยมัน	เป็นของมัน	อย่าผันมา
๐ เป็นของกู	ในอำนาจ	แห่งตัวกู
มันจะดู	วุ่นวาย	คล้ายคนบ้า
อย่างน้อยก็	เป็นนกเขา	เข้าตำรา
มันครีกว่า	"กู ของ กู"	อยู่รำไป
๐ จะหามา	มีไว้	ใช้หรือกิน
ตามระบิล	อย่างอิมหน้า	ก็ทำได้
โดยไม่ต้อง	มันหมาย	ให้อะไรๆ
ผูกยึดไว้	ว่า "ตัวกู"	หรือ "ของกู"

พุทธทาส อินทปัญโญ

ขอกราบอนุโมทนาแก่ทุกท่านที่สนับสนุนและช่วยสมทบในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้

974-453-502-4

ราคา ๒๐ บาท